

ЕЛЕКТРОННИЙ ПІДРУЧНИК ЯК ЗАСІБ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНІЙ МОВИ СТУДЕНТІВ НЕФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У даній статті розглядається питання використання електронних засобів навчання, а саме, електронних підручників на заняттях з іноземної мови у вищих навчальних закладах. Визначаються і висвітлюються основні функції та особливості застосування електронного підручника у процесі мовної підготовки студентів нефілологічних спеціальностей.

Ключові слова: електронний підручник, електронні засоби навчання, мовна освіта, інформатизація освіти.

Постановка проблеми. У XXI столітті здійснюється переорієнтація системи освіти на нові цінності, що визначаються науково-технічним прогресом та інформатизацією суспільства. Сьогодні викликом системи освіти є певні перетворення системи на базі використання сучасних інформаційних технологій. Основні надії покладаються на створення і супровід інформаційно-освітніх середовищ відкритого та дистанційного навчання, на розвиток нових об'єктних технологій створення баз навчальних матеріалів разом з розвитком традиційних технологій розробки електронних підручників.

Основним критерієм ефективності використання електронних засобів у навчальному закладі є вже не наявність певної кількості комп'ютерів, а створення єдиного інформаційного освітнього простору, завдяки якому змінюється роль, спосіб, швидкість та ефективність використання інформації у процесі навчання.

Усе це сприяє покращенню якості навчання і відповідає основним завданням сучасної системи освіти України, одним з напрямів якої є мовна освіта. Необхідність вивчення мов лежить в основі формування всебічно розвиненої особистості. Використання електронних засобів при навчанні мов стає все більш популярним на різних етапах оволодіння мовою. Цим пояснюється актуальність питань стосовно специфіки використання електронних засобів у процесі мовної підготовки студентів нефілологічних спеціальностей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Такими питаннями, як розробка електронних засобів навчання та впровадження нових інформаційних технологій у навчальний процес займаються А. Башмаков, Т. Валецька, Л. Гризун, Р. Гуревич, М. Жалдак, Н. Маркус, Е. Носенко, А. Осінта, О. Руденко-Моргун, Ф. Хоменко та ін. Ефективність зазначених досліджень досить висока, адже вони характеризуються міцною теоретичною базою, використанням науково-достовірного матеріалу та результатами, що мають велику практичну цінність.

Особливу увагу дослідників привертають можливості організації навчальної діяльності із застосуванням інноваційних технологій, одним з яких є електронний підручник як ключове поняття електронного навчання та ефективного засобу організації самостійної роботи студентів [6]. Сьогодні електронні засоби навчання з використанням мультимедія та інтерактивними властивостями для вивчення точних та технічних дисциплін вже широко використовуються, але подібні засоби навчання для гуманітарних дисциплін, а саме вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням студентами нефілологічних спеціальностей все ще не мають такого широкого вжитку.

Метою статті є узагальнення поняття "електронний підручник" та визначення його основних функцій, висвітлення питань щодо особливостей його використання у навчальному процесі, аналіз переваг та недоліків використання електронного підручника в процесі навчання. Обґрунтування необхідності використання електронного підручника студентами нефілологічних спеціальностей.

Результати теоретичного дослідження. У даний час електронні засоби навчання надають великі можливості для удосконалення навчального процесу у вищих навчальних закладах. Застосування сучасних засобів дозволяє представляти матеріал різноманітними способами, забезпечуючи більш глибоке занурення в тему обговорення в порівнянні з традиційними формами викладу. Одним із важливих шляхів інформатизації освіти є застосування електронних підручників у навчальному процесі [2].

Сьогодні не існує єдиного визначення для терміну "електронний підручник". Авторами цей термін розглядається як:

– це комп'ютерний педагогічний програмний засіб, що призначений, в першу чергу, для подання нового матеріалу, який доповнює друкарські видання, служить для індивідуального і індивідуалізованого навчання і дозволяє певною мірою тестувати отримані знання і уміння суб'єкта, що навчається [8];

– це педагогічні програмні засоби, які охоплюють значні за обсягом матеріалу розділи навчальних курсів або повністю навчальні курси. Для такого типу педагогічних програмних засобів характерною є гіпертекстова структура навчального матеріалу, наявність систем управління із елементами штучного інтелекту, блок самоконтролю, розвинені мультимедійні складові [3].

Як бачимо ми маємо дві протилежні думки стосовно поняття "електронний підручник". Виходячи з першого поняття, розуміємо, що електронний підручник розглядається автором як доповнення друкованого підручника або посібника. В другому понятті електронний підручник виступає як окремий самостійний електронний засіб, який не пов'язаний з друкованими виданнями.

Спробуємо знайти відповідь на запитання, що ж таке "електронний підручник" і чим він відрізняється від звичайного паперового підручника? Чи доцільно використовувати комп'ютери на заняттях іноземної мови для студентів нефілологічних спеціальностей та створювати електронні підручники з даної дисципліни?

Електронний та паперовий підручники мають як спільні, так і відмінні ознаки. Перелічимо спільні ознаки даних підручників:

- навчальний матеріал викладено з певної галузі знань;
- даний матеріал висвітлено на сучасному рівні досягнень науки та культури;
- матеріал у підручнику викладено систематично, тобто являє собою цілісний завершений твір, який складається з багатьох елементів, що мають смислові відношення та зв'язки між собою, і які забезпечують цілісність підручника [5].

Відмінні ознаки електронного та паперового підручників полягають у наступному:

– кожний друкований підручник розрахований на певний вихідний рівень підготовки студентів і передбачає кінцевий рівень навчання, тоді як електронний підручник може містити матеріал декількох рівнів складності;

– ступінь наочності в електронному підручнику значно вища, ніж у друкованому виданні;

– електронний підручник забезпечує багатоваріантність, багаторівневість і різноманіття перевірочних завдань, тестів. Електронний підручник дозволяє надавати всі завдання й тести в інтерактивному й навчальному режимі. При невірній відповіді може надаватись вірна відповідь із роз'ясненнями й коментарями;

– електронний підручник є більш мобільним, оскільки при його створенні й поширенні відсутні стадії типографської роботи. Електронні підручники є по своїй структурі відкритими системами, їх можна доповнювати, коректувати, модифікувати у процесі експлуатації;

доступність електронних підручників вища, ніж у друкованих видань. При попиті на електронний підручник легко можна збільшити його тираж, переслати мережею Інтернет.

– для забезпечення багатофункціональності при використанні й залежно від цілей розробки, електронні підручники можуть мати різну структуру. Електронний підручник можна використовувати для самостійних занять, підготовки до здачі іспитів, на заняттях, для підготовки до здачі екстерном [5].

Отже, ми бачимо, що кількість переваг електронного підручника значно вища за паперовий. Але, незважаючи на ці переваги, сьогодні існує низка проблем створення та застосування електронного підручника у вищих навчальних закладах України. До цих проблем можна віднести наступне:

– відсутність у вищих навчальних закладах доступної якісної комп'ютерної техніки у достатній кількості та незабезпеченість ліцензованими програмними засобами;

– неготовність викладачів до використання електронного навчального забезпечення, що зумовлено, з одного боку, як психологічними чинниками, так і низьким рівнем кваліфікації в області мультимедіа або комп'ютерної техніки взагалі, а з іншого – розбіжністю або несумісністю наявних електронних продуктів з навчальною програмою;

– неможливість адаптувати наявне електронне навчальне забезпечення до потреб конкретного викладача у досягненні навчальних цілей у конкретній академічній групі [7].

Основним призначенням електронного підручника є суттєве підвищення ефективності процесу навчання. Його можна розглядати як навчально-методичний засіб, який дозволяє методично правильно організувати самостійну роботу студентів над матеріалом, розвинути їх вміння та навички [1].

Електронні підручники бувають двох видів: мережні, розраховані на роботу через Інтернет, та локальні, які розраховані для роботи на локальних робочих місцях і розповсюджуються на оптичних або магнітних носіях.

У наш час до електронних підручників пред'являються наступні вимоги:

– структурованість – електронний підручник повинен мати несуперечливу структуру. Зміст та структурні елементи в електронному підручнику доцільно подавати у вигляді гіперпосилань, а також передбачити використання посилань на глосарій, тлумачний словник чи довідник. Список додаткової літератури має містити посилання на електронні ресурси, розміщені в мережі Інтернет та наявні в інших доступних програмних продуктах. Електронний підручник повинен надавати можливість розгляду основних теоретичних положень, застосування їх на практиці, виконання завдань в інтерактивній формі, має містити різнорівневі завдання, вправи, тести, презентації, шаблони та заготовки до практичних робіт. По завершенні розділу мають бути запропоновані комплексні завдання чи творчі проекти, орієнтовані на індивідуальне чи групове виконання, пов'язані із професійною діяльністю студентів.

– зручність в обігу – в електронному підручнику має бути передбачено подання методичних рекомендацій користувачу. Необхідно, щоб електронний підручник містив розвиваючі завдання, завдання, що використовують знання і вміння з інших предметів для реалізації міжпредметних зв'язків. Різноманітні завдання, вправи та тести мають забезпечувати автоматизацію самоконтролю зі зворотним зв'язком, а також інтерактивного контролю з відображенням динаміки процесу. Електронний підручник має містити розвинену багаторівневу систему допомоги та бажано передбачити наявність пошукової системи.

– наочність викладеного матеріалу – електронний підручник має обов'язково містити ілюстративні матеріали. Анімації та відеофільми мають підключатися в контексті змісту за бажанням студента. Розмір шрифтів поданого тексту має відповідати стандарту. Також бажано, щоб була надана можливість збільшення розміру шрифту для студентів з послабленим зором. Текстовий навчальний матеріал має подаватися з використанням гіпертекстової розмітки. Електронний підручник не повинен містити інформації, ефектів, які не призначені для досягнення навчальної мети та відволікають увагу студента.

Сьогодні Державна національна програма "Освіта. Україна XXI століття" визначає одним із основних напрямків реформування освіти саме володіння іноземними мовами [4]. Головним призначенням іноземних мов у вищих навчальних закладах є формування у студентів нефілологічних спеціальностей комунікативної компетентності – здатності особистості застосувати знання іноземної мови у подальшій професійній діяльності.

Можна узагальнити, що електронний підручник – це спеціальний пристрій або програмне забезпечення, що використовується в освітньому процесі і замінює собою традиційний паперовий підручник. Це складний комплекс програм на електронних пристроях, що дозволяє демонструвати студентам, крім тексту, навчальний мультимедійний матеріал, прослуховувати аудіофайли, використовувати гіперпосилання для більш глибокого та детального розгляду нового матеріалу, виконувати вправи різного ступеню складності.

У зв'язку з тим, що останнім часом все більшої популярності серед студентів набуває прийняття участі у різноманітних студентських програмах, змаганнях, зборах тощо, студенти не мають змогу відвідувати всі заняття в університеті. Отже, пропустивши декілька занять, студентові важко наздогнати упущений матеріал. Виникає багато проблем у вирішенні цього питання, як у самого студента, так і у викладача.

Таким чином, завжди маючи доступ до електронного підручника з іноземної мови, студент може самостійно опрацювати теоретичний матеріал, виконати лексичні та граматичні вправи, прослухати аудіовання та подивитися відеоматеріали. А головне студенти мають можливість виконати домашні, тестові, самостійні та контрольні завдання, які за допомогою функції зворотного зв'язку (feedback), автоматично надсилаються викладачу з іноземної мови для їх подальшої перевірки та оцінювання. Отже, повернувшись до процесу навчання в університет, студент замість заборгованостей має вже набрані ним бали.

Ми вважаємо, що в час стрімкого розвитку комп'ютерних технологій та технологізації навчання в цілому викликом сучасному викладачу іноземної мови є створення електронного інтерактивного підручника для студентів нефілологічних спеціальностей, для яких іноземна мова не є основною дисципліною, але є дуже важливою у зв'язку із сучасним станом професійної освіти.

Шлях розробки електронного підручника з іноземної мови для студентів нефілологічних спеціальностей довгий та складний, який вимагає серйозної роботи, уміння працювати в багатьох програмних середовищах, мати відповідну кваліфікацію. Одній людині це доволі важко, а найчастіше просто неможливо. Час на створення повноцінного електронного підручника потрібен довгий – бо це дуже кропітка робота.

Ми вважаємо, що створення електронного підручника для студентів нефілологічних спеціальностей є суттєвим й актуальним питанням сьогодення. Електронний підручник надає низку нових можливостей навчання завдяки різним режимам та формам опрацювання навчального матеріалу. Дане електронне забезпечення надає студентам можливість:

- самоконтролю під час вивчення іноземної мови;
- взаємодії з іншими учасниками навчального процесу не тільки під час аудиторної роботи, але й у процесі виконання самостійної роботи;
- організації навчання за власним режимом та обсягом роботи;
- виконання домашньої та самостійної роботи в будь-який час та в будь-якому місці.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, підсумовуючи вищесказане, зазначимо, що при використанні електронного підручника у студентів розвивається самостійність мислення, формується вміння робити узагальнення, використовувати знання з елементами творчості в нових умовах, самостійно знаходити відповіді на питання. Студенти можуть використовувати електронний підручник у відповідності зі своїми індивідуальними потребами на різноманітних етапах навчання. При цьому витримується індивідуальний темп навчання, сприяючи повнішому і глибокому засвоєнню необхідних знань і умінь, вироблення певних навичок. Тим самим створюються комфортні психологічні умови, що в свою чергу веде до зацікавленості студентів даним видом діяльності і, як наслідок, підвищенню мотивації. Найчастіше студенти звертаються до електронного підручника під час

самостійної роботи. Працюючи в цьому режимі, студент може: отримати завдання; запитати додаткову інформацію, необхідну для виконання завдання; з'ясувати спосіб виконання завдання; ввести відповідь як результат виконаного завдання.

Електронний підручник – це підручник майбутнього. Це не текст з ілюстраціями і питаннями до нього, а система диференційованих знань з пошуку, аналізу і узагальнення навчальної інформації.

Головне в електронному підручнику полягає у виконанні властивих йому функцій (інформаційної, виховної, мотиваційної, стимулюючої, самоконтролю, координації та раціоналізації). Підручник має будуватися насамперед як освітня система з педагогічною принциповою основою.

Використані джерела

1. Бикова В.Ю. Технологія створення дистанційного курсу / В. Ю. Бикова, В. М. Кухаренко. – К.: Міленіум, 2008. – 324 с.
2. Електронні засоби навчання та їх використання [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://tmb.org.ua/new/index.php/i-i/4-/200-2012-12-09-19-38-06.html>
3. Жалдак М. І. Комп'ютерно-орієнтовані засоби навчання математики, фізики, інформатики: [посіб. для вчителів] / М. І. Жалдак, В. В. Лапінський, М. І. Шут. – К.: Дініт, 2004. – 110 с.
4. Про Державну національну програму "Освіта" ("Україна ХХІ століття") Кабінет Міністрів України; Постанова, Програма, Заходи від 03.11.1993 № 896
5. Сапрыкина Г. А. Электронный учебник – современное средство обучения [Електронний ресурс] / Сапрыкина Г. А. – Режим доступу: <http://www.websib.ru/sites/2003/06-01.htm>
6. Секрет І. В. Розробка електронного навчального посібника з англійської мови для студентів спеціальності "Екологія" / Секрет І. В., Крупник О. О. // [Електронний ресурс] – Режим доступу: file:///C:/Users/Alexander/Downloads/227-927-1-PB.pdf
7. Секрет І. В. Методологічні засади створення електронного підручника / Секрет І. В. // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського : збірник наукових праць. – 2009. – №1–2. – С. 278–286
8. Тыщенко О. Б. Новое средство компьютерного обучения – электронный учебник / О. Б. Тыщенко // Компьютеры в учебном процессе. – 1999. – № 10. – С. 89–92.

Cherniuk T. I.

ELECTRONIC TEXTBOOK AS A FOREIGN LANGUAGE STUDYING TOOL OF NON-PHILOLOGICAL SPECIALTIES STUDENTS

The purpose of the article is to define what is "electronic textbook" and identify its main functions, coverage of issues related to its use in the educational process, analyzing the advantages and disadvantages of using the electronic textbook in the process of education, also in substantiation of necessity of the electronic textbooks application for the non-philological specialties' students.

In the process of the research the author used general scientific methods of analysis (to define the main functions of the electronic textbook), of comparison (to identify common and distinctive features of electronic and paper books), of synthesis (to generalize the definition "electronic textbook" and formation of conclusions).

The necessity of using the electronic textbook in the process of education for non-philological specialties' students is grounded. We proved that the electronic textbook provides the series of new learning opportunities through various modes and forms processing of the training material.

E-learning using multimedia and interactive characteristics for studying of the exact and engineering disciplines are already widely used nowadays. In this article the author considers the usage of such means of education for the humanities, such as professional English studying by the students of non-philological specialties.

The author thinks that the creation of an electronic textbook for students of non-philological specialties is essential and urgent issues of today. Electronic textbook provides a number of new training opportunities through various modes and forms of processing training material. The electronic textbook is the book of the future, which includes a system of differentiated knowledge of search, analysis and synthesis of educational information.

Key words: *electronic textbook, e-learning tools, language education, language training, informatization of education.*

Стаття надійшла до редакції 25.11.2015 р.